

HARSÁNYI LAJOS EMLÉKEZETE

1883. szeptember 29-én született. Sikerekben gazdag életét és költői pályafutását 76 éves korában fejezte be. 1959. november 2-án hunyt el mint a győri Székeskáptalan kanonokja. Hamvai a székesegyház kriptájában nyugsznak. Most lenne éppen 90 éves. Halála után Sík Sándor a költő-társ és jó barát búcsúztatta őt a Vigilia hasábjain. Nekrológja egyúttal felhívás is volt: „Itt az ideje, hogy megrajzoljuk egész pályája képét, felmérjük és magyarázzuk költészetének gazdag értékeit, megállapítsuk a század katolikus költészetében elfoglalt úttörő és vezéri szerepét és az egyetemes magyar irodalomban megillető helyét; hiszen neve már az irodalomtörténeté.”

Ennek a felhívásnak először Rónay György tett eleget, amikor 1969-ben megjelentette a költő válogatott verseinek gyűjteményét *Toronyzene* címmel. *Önéletrajzi* részletekkel gazdagított, magas igényű, tömör bevezető tanulmánya rangos helyet biztosít Harsányi Lajosnak a magyar katolikus irodalomban. Vele együtt mindnyájan úgy tartjuk őt nyilván, mint örök emberi értékek nemes húrú lantosát, mint a Fertő-, a Hanság és a Réba-vidék hangulatát legjobban megörökítő magyar tájköltőt, mint pedig a század eleji katolikus irodalom úttörőjét és mindvégig lelkes munkását. Harsányi alakja jelentős és jellegzetes színfoltot jelent a katolikus írók, különösen a papköltők táborában. Ha valaki megírja Magyarország század eleji szellemi körképét, nem hagyhatja ki belőle az ő életművét sem.

Vallásos költészetinkre való hatását és költői sikereit is úgy értjük meg igazán, ha figyelembe vesszük a kort, amelyben föllépett. Ez a kor volt az, amikor Prohászka és követői az alvó katolicizmust ébresztgették. A század eleji vallási élet ugyanis még magán viselte a jozefinizmus és a janzenizmus bélyegét. Az egyik liberálisabb tette a vallási életet, a másik megmerevítette. A vallásos irodalom terén voltak ugyan elszigetelt jelenségek, de szerves katolikus irodalomról (mint pl. a harmincas években) még nem lehetett szó. Érthető, hogy ebben a légkörben nagy föltűnést kellett és új szint jelentett az első (még kezdeti hibákkal küzdő) Harsányi-kötet: az Új vizeken is. Erdősi Károly, a Szent István Társulat akkori igazgatója így írt róla: „Meg vagyok győződve, hogy (írójuk) vérbeli poeta, százszor inkább az, mint akik úton-útfélen szerepelnek s magukat nagy garral katolikus költőnek hirdetik.” Mások föllelkesülve arra ösztönözték, hogy írjon szaválásra alkalmas verseket a katolikus egyesületi élet és ünnepélyek színvonalának emelésére. Nitsch Árpád pedig megjósolta, hogy „Harsányi új iránya rövid idő múlva számos követőt fog felmutatni a katolikus költészetben.” Ez a jóslat valóra is vált, nem olyan értelemben, hogy utánozták (hiszen mindegyik őt követő költő megtalálta a maga egyéni hangját), hanem úgy, hogy ösztönzőleg hatott a kortársakra és az őt követő költőnemzedékre.

A sikeres kezdetet újabb sikerek követték. A már kiforrottabb *A Napkirály* rokona című kötet növelte olvasótáborát. Ettől kezdve fokozott érdeklődéssel várták újabb köteteit. Kedvenc trilógiája: a *Hagia Sophia*, a *De profundis* és a *Tűlvilági ballada*, majd a *Mi Cha El* sokaknak szinte lelki olvasmánya volt. A *De profundis* különben a költő maga is imakönyvnek szánta:

Ó olvasó, ha hullott tán a könnyed
És megremegtél titkos borzalommal,
Köszönd meg nékem ezt az imakönyvet!

Irodalmi sikereit személyes sikerélmények is fokozták. A harmincas években alig volt nagyobb katolikus ünnepély, amelyen ne szerepelt volna. Rendesen maga szavalta verseit a nagy papköltő-triász tagjaival: Mécs Lászlóval és Sík Sándorral együtt. Ámbár egyénisége inkább a szelidebb hangvételű lírára tette őt alkalmassá, a harmincas évek vége felé mély hatást tudott gyakorolni hallgatóságára profétai ihletésű, kor-problémákat fölvető (különösen a háború rémét sejtető) költeményeivel is. Kissé monoton, különös hanglejtése jól illett ezekhez a versekhez.

Költészete magán viseli korának bélyegét. Mint költő a Nyugat hatása alatt állott. A szimbolizmust bőven gyümölcsözteti vallásos verseiben. Különösen szerette a liturgikus szimbolizmust. Gyakran él a szecesszió korának díszítő elemeivel is. Érzik költészetén a barokk hatás is. Mindez azonban nála nem ál-pátosz, hanem őszinte lelkesedés. Költeményeiben nem tanítást akar adni elsősorban, hanem a vallásos élményt saját lelkén átízzitva akarja nyújtani olvasóinak, hogy őket is átízzisa vagy megrendítse. Harsányi költészete minden pátosza ellenére is őszin-

te, mint ahogy őszinte önéletrajzi megnyilatkozásaiban is. Lehet, hogy a mai olvasó már más teológiai és irodalmi igénnyel veszi kezébe könyveit, az azonban bizonyos, hogy Harsányi a maga korában többletet hozott és értékgyarapodást jelentett a magyar katolikus irodalom számára. Ezzel egyúttal a magyar irodalmat is gyarapította.

A költő jó barátságban volt az irodalomkedvelő győri püspökkel: Papp Kálmánnal is. Barátságukra és a költő kedves humorára jellemző, hogy a *De profundist* (címeres névjegyén) e szavakkal dedikálta: „Kedves Kálmán! Fogadd szívesen legújabb könyvem t. példányát. Szeretném azonban, ha akkor köszönnéd meg, amikor már elolvastad. Ez legyen a büntetésed!” Ez az őszinte szó kifejezi azt, hogy minden költő arra vágyik, hogy közölje magát és hogy olvassák. Az olvasótáborra pedig arra, hogy minél többet olvasson kedves költőjéről és költőjéről.

Ennek a kettős kívánságnak tesz eleget a *Vigilia*, amikor mostani számában közreadja Rónay László tanulmányát és részleteket közöl a költő önéletrajzi írásából, születésének 90-ik évfordulóján.

Kacubatory

püspök

RÓNAY LÁSZLÓ

Harsányi Lajos és a század lírai költészete

„Költő voltam — írja pályája tanulságait és a saját emberi habitusát összegezni szándékozva Harsányi Lajos —, nem a társaság kedvence. Nem bírtam a hangoskodást, a humoros hangadókat. Titkokat kutattam a nagy és a kis világban, a természetben és az emberben. Persze én válogattam meg, hogy kibem... A magány szerelmese voltam, a népszerűséget sohase kerestem, a tömegek elül menekültem. Nem akartam országosan ismert adomázó pap lenni. Hanem költő, aki távoli és magányos, mint a Sziriusz csillaga a sziporkázó téli égen.” Jellemző, szép kép. Harsányi Lajos valóban magányos volt, mint a Sziriusz csillaga, és költészete is olyan távoli tünemény, melyet újra és újra vallatóra kell fognia kutatójának, mert mintha útját állná a kíváncsi tekintetnek: elzárkózik, álarcokat ölt, ám sebzett öntudattal mégis érzi és hangoztatja, hogy helye az igazán nagyok között van. Adyt említi elődei között. Tőle tanulta el a nyelv új fordulatait, tőle a költő elhivatottságának azt a büszke tudatát, melyet versben, prózában is többször megfogalmazott. És ha mára a józan kritikai mérlegelés nem minden vonatkozásban támasztotta is alá a költő önértékelését, az bizonyos, hogy Harsányi Lajos a század katolikus lírájának talán a legfontosabb alakja volt, aki ösztönös tehetséggel, de tudatos érdeklődése hívására hallgatva rátalált ugyanarra a nyelvré, mely a Nyugat költői forradalmának talán legfontosabb jegye volt.

A költőtárs — akarva-akaratlanul riválisa is —, Sík Sándor a modern magyar katolikus költészet legjelentősebb alakjának Mindszenty Gedeont tartotta, mert „ő az, aki megmutatta, hogy a katolikus költészet éppen annyit jelent, mint minden más költészet, csak hogy olyan egyénből fakad, aki katolikus módon gondolkodik és érez. Költészetében megnyilatkoznak a magyarságnak, de az egész európai szellemi világnak a problémái is”. De alighanem mégis Harsányi Lajos volt a magyar katolikus líra első európai jelensége, aki több szálon érintkezett azzal a neokatolikus — vagy más szóhasználattal: keresztény — költészettel, mely épp a pályája emelkedőjénél hozta a maga első igazán érett gyümölcszeit. És európai jelenség volt abban a vonatkozásban is, hogy a reménytelenségből is költészetet tudott kovácsolni. A kétségbeesett, zaklatott idegeire panaszkodó lírikus, aki Rábapatonát néhány hónapig száműzetési helyének vélte, s nem véletlenül éneklí meg mint a mágya sorsának alteregóját, a Tomiba száműzött, de minden idegszálával Rómába visszavágyó Ovidiusét, itt is rátalált arra a csálhatatlanul egyéni, horatius-i hangra, amely megint csak öntudatlanul, de érintkezik azzal a bukolikus motívumkincessel, amely Illyés és Erdélyi József költészetéből fakadt fel, s nem